

Довідка
про моніторингове дослідження навчального поступу п'ятикласників у
2022/2023 навчальному

Мета: відстеження особистісного розвитку учнів 5 класу та хід набуття ними навчального досвіду і компетентностей.

Відповідно до діючих нормативно-правових документів щодо організації моніторингових досліджень, Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти схваленого рішенням педагогічної ради Охтирської ЗОШ I-III ступенів № 8 (протокол № 8 від 31.08.2021 року) і затвердженого наказом Охтирської ЗОШ I-III ступенів № 8 від 31.08.2021 року № 104-од, порядку проведення моніторингу якості освіти та освітньої діяльності в Охтирській загальноосвітній школі I-III ступенів № 8 Охтирської міської ради Сумської області, схваленого на засіданні педагогічної ради Охтирської ЗОШ I-III ступенів № 8 (протокол № 8 від 31.08.2021) та з метою відстеження особистісного розвитку учнів 5 класу та хід набуття ними навчального досвіду і компетентностей моніторинговою групою було здійснено дослідження навчального поступу п'ятикласників.

Основними завданнями моніторингу є: 1. Дослідити змістовну наступність навчальних програм початкової та середньої ланки. 2. Дослідити наступність методів і прийомів навчання учнів у 4-х і 5-х класах. 3. Проаналізувати наступність у методах оцінювання результатів навчання учнів. 4. Порівняти результати навчання учнів наприкінці 4 класу та у I семестрі 5 класу.

Перехід учнів з початкової в середню ланку школи – одна з педагогічно найбільш складних проблем, а період адаптації в 5-му класі – один з найважчих періодів шкільного навчання. Стан дітей в цей період з педагогічної точки зору характеризується низькою організованістю, іноді недисциплінованістю, зниженням інтересу до навчання та її результатами, з психологічної – зниженням самооцінки, високим рівнем ситуативної тривожності. Це означає, що збільшується число дітей, що зазнають значні труднощі під час навчання та адаптації до нових умов організації навчального процесу.

Для учнів 5 класу особливо важлива правильна організація адаптаційного періоду при переході з початкової школи в середню ланку. Тому особливу увагу педагогічний колектив школи направив на забезпечення якості освіти як умов сталого розвитку шкільного співтовариства. Перехідний період з початкової школи в основну позначається на всіх учасниках освітнього процесу: учнях, педагогах, батьках, адміністрації школи, фахівцях психолого-педагогічної служби.

Спостереження за учнями, спілкування з ними в цей період показує, що вони розгублені, не можуть зрозуміти, як будувати стосунки з 12 педагогами, які вимоги обов'язкові для виконання – до школяра вперше пред'являється багато

вимог з боку багатьох людей. На п'ятикласника обрушується потік інформації з незрозумілими для нього словами, термінами.

Для успішної організації роботи щодо адаптації учнів 5-го класу до навчання практичним психологом було проведено діагностичне обстеження учнів за методиками: визначення мотиваційно-навчальної діяльності учнів, а також вивчення мотивів навчально-трудової діяльності за методикою «Спрямованість на набуття знань» (Є.П. Ільїн, Н.А. Курдюкова); дослідження самооцінки за методикою Казанцевої Г.Н; визначення самооцінки психічних станів учнів за методикою «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком); визначення внутрішньо-групових взаємодій між учнями класу, а також визначення статусу й ролі кожного учня в класному колективі Д.Морено.

З метою психологічної адаптації учнів до навчання у середній ланці практичним психологом протягом першого семестру було проведено ряд занять за корекційно-розвивальною програмою «П'ятий клас: від адаптації до успіху».

Аналіз змісту Типової освітньої програми розробленої під керівництвом Шияна Р.Б., 3-4 клас та навчальних програм для 5-6 класів, розроблених відповідно до модельних навчальних програм дає можливість зробити висновок щодо реалізації принципу наступності у початковій і базовій освіті. Модельні навчальні програми предметів та інтегрованих курсів для адаптаційного циклу закладів загальної середньої освіти, з одного боку, є пропедевтичними, а з іншого – закладають основу для подальшого вивчення самостійних предметів, зокрема, української та зарубіжної літератур, географії, історії, у 5-9 класах. У типових освітніх програмах для початкових класів та у підручниках для 1-4 класів із класу в клас та в межах кожного класу, а також у модельних навчальних програмах предметів та інтегрованих курсів для 5-6 класів враховано результати навчання учнів, які вони отримували на попередніх етапах навчання. Тобто, з класу в клас освітні результати навчання здобувачів освіти розширюються, поглиблюються і доповнюються (вони розміщені послідовно, систематично і узгоджено). Одним із шляхів забезпечення принципу наступності освіти у базовій освіті вбачаємо у врахуванні пропедевтичних освітніх результатів навчання, сформованих у початковій школі, під час створення навчальних програм для 5 класу. Принцип наступності також реалізовується через використання міжпредметних зв'язків у системі навчання, здійснення учнями продуктивної діяльності, у тому числі проведення ними (самостійно та/або за допомогою вчителя) дослідів і спостережень за явищами і процесами.

Заміна форм організації навчальної діяльності також є тою об'єктивною дійсністю, яка перешкоджає успішному переходу до основної школи. До таких різких змін умов навчання відноситься проведення уроків різними вчителями (звідси неузгодженість, різноманітність і якісне ускладнення вимог з боку вчителів); збільшення навчального навантаження (поява нових навчальних дисциплін, інший рівень викладання матеріалу (більш теоретичний), що вимагає

нового типу мислення; збільшення кількості уроків; прискорення інтенсивності, внутрішнього темпу уроку; розширення обсягу навчальної інформації тощо).

Спостереження за навчальними заняттями у 5 класі показали, що дієвим засобом забезпечення наступності і перспективності реалізації діяльнісного підходу через введення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Серед дидактичних методів і прийомів під час організації освітнього процесу у 5 класі провідними є розвивальні ігри і вправи, логічні задачі, проблемні питання, ігрові технології, що активізують у дітей мислення і уяву. Учителі-предметники, які викладають у 5 класі, створюють на своїх уроках ситуації, які дозволяють підліткам проявляти ініціативу, мати право на помилку, на власну думку, брати участь у спільній діяльності, працювати в умовах альтернативи, вибору. Поряд з індивідуальними формами роботи вчителі використовують групові форми проведення занять, якісно змінюючи ступінь відповідальності кожного учня за загальний результат. Розвивають рефлексивні вміння учнів дивитись на себе «з боку», продовжують формувати навички самоконтролю та самооцінювання, взаємооцінювання. На уроках спостерігається атмосфера доброзичливості, щирості; стосунки із учнями вчителі будують із урахуванням їх індивідуальності, готовності до навчальної діяльності.

Слід зазначити на те, що провідним у спілкуванні учителів, що викладають у 5 класі, з учнями є діалог, у якому вчитель визнає право дитини на ініціативні висловлювання, аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Це сприяє розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги.

Для забезпечення наступності між підходами до оцінювання результатів навчання здобувачів початкової та базової середньої освіти, рішенням педагогічної ради (протокол № 1 від 31.08.2022 р.) протягом вересня визначено адаптаційний період учнів 5 класу, впродовж якого не здійснюється поточне та/або тематичне оцінювання. Оцінювання учнів 5 класу супроводжується його вербальною характеристикою з орієнтацією на досягнення учня, а не на помилки або невдачі.

Система оцінювання в 5 класі спрямована на мотивацію дитини покращувати знання та навички. Нині оцінювання в школі має три вектори спрямування – оцінювання якості навчання, досягнень кожної дитини й самооцінювання (дитина опановує прийоми оцінювання власних здобутків та результатів своїх однолітків).

Учителі застосовують формувальне оцінювання (оцінювання як навчання), спрямоване на покращення навчальних навичок; поточне (або рівневе) оцінювання (оцінювання навчання), коли визначаємо рівень навчальних

досягнень дитини; підсумкове оцінювання (оцінювання результату навчання) – комплексне оцінювання результатів дитини за кількома параметрами.

Добір форм оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюється індивідуально з обов'язковим урахуванням їх можливостей функціонування, життєдіяльності та здоров'я. При оцінюванні рівня сформованості предметних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами вчителі вилучають ті складові (знання, вміння, види діяльності та інше), опанування якими є утрудненим або неможливим для учня з огляду на труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.

Особистісний розвиток школяра значною мірою залежить не тільки від того, як складаються його стосунки з учителями та однолітками, але і від рівня взаємодії у системі «учитель – батьки». Проблеми шкільної дезадаптації, розлади психічного здоров'я, деформації особистісного розвитку дитини можуть виникати з причини неадекватних вимог, невідповідних можливостям дитини, конфлікту виховної системи школи і сім'ї, неузгодженості у діях педагогів та батьків в адаптаційний період. Створення загального позитивного емоційного фону відносин в новому соціальному просторі, де присутня співпраця вчителя і батьків, забезпечує успішну адаптацію п'ятикласників до умов середньої ланки школи. З метою успішної взаємодії вчителя і батьків у процесі адаптації п'ятикласників до навчання у середній ланці школи практичним психологом було проведено індивідуальне консультування батьків: «Про причини труднощів адаптації і шляхи взаємодії в їх подоланні», групові консультації щодо психологічних особливостей підлітків. Надавались рекомендації батькам і педагогам, щодо профілактики дезадаптації учнів. Протягом I семестру навчального року відбувалась тісна співпраця класного керівника, асистента вчителя, практичного психолога із батьками учнів з особливими освітніми потребами.

У результаті моніторингу навчального поступу п'ятикласників у 2022/2023 навчальному році було здійснено порівняльний аналіз результатів навчання учнів 5 класу наприкінці 4 класу та за I семестр 5 класу. Результати порівняння надано у таблиці:

Предмет	4 клас				5 клас			
	ПР	СР	ДР	ВР	ПР	СР	ДР	ВР
Українська мова	0	10	10	6	0	12	10	2
Українська література					0	7	10	7
Математика	0	11	10	5	0	9	11	4
Здоров'я, безпека та добробут	Я досліджую світ				0	11	9	4

Пізнаємо природу					0	9	10	5
Етика	0	8	10	7	0	5	13	6
Історія					0	13	8	3
Англійська мова	0	12	5	8	0	11	6	7
Музичне мистецтво	0	3	9	13	0	2	6	16
Образотворче мистецтво	0	3	6	16	0	1	9	14
Фізична культура	0	0	12	13	0	0	11	11
Інформатика	0	9	13	4	0	3	13	8

Результати порівняння свідчать про те, що рівень досягнення результатів навчання учнів 5 класу з навчальних предметів та інтегрованих курсів залишився на тому ж рівні, що і наприкінці 4 класу, що може говорити про успішну адаптацію п'ятикласників до навчання у середній ланці та про успішну реалізацію принципу наступності у початковій і базовій освіті. Є поодинокі випадки учнів, у яких рівень результатів навчання з деяких предметів дещо знизився. То ж учителям-предметникам слід знайти індивідуальний підхід до цих учнів з метою покращення в них результатів навчання.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Учителям початкових класів:

1) ретельно вивчати та виконувати вимоги державного стандарту та навчальної програми, інших нормативних документів стосовно організації роботи в початковій школі; протягом всього періоду навчання слідкувати за якісним засвоєнням навчального матеріалу, не допускаючи розподілу його на «важливий» і «неважливий»;

2) протягом навчання у четвертому класі організовувати системне повторення, ретельно виконувати аналіз типових утруднень та вчасно робити корекцію знань учнів;

3) формувати в учнів молодшого шкільного віку такі уміння і навички: довільність, здатність до саморегуляції, уміння засвоювати форми ділового спілкування, що приводить до регулювання підлітком своєї поведінки, здатність керуватися нормами і правилами спілкування.

4) ураховувати індивідуальні та психологічні особливості школярів.

Учителям-предметникам, які викладають у 5 класі:

1) ураховувати індивідуальні та психологічні особливості школярів;

2) постійно спиратись на попередні знання, уміння та навички і на основі зазначеного забезпечувати їх удосконалення, осмислення вже на новому, вищому рівні;

3) здійснювати обов'язкову підготовку школярів до засвоєння нових навчальних компетентностей;

4) забезпечувати систему взаємозв'язків у змісті, формах і методах педагогічного процесу, оптимальне співвідношення та зв'язок між окремими етапами освітнього процесу;

5) створювати освітньо-дидактичні ситуації, в яких дитина почувала б себе невимушено, комфортно, не боялась розкривати світ власних емоцій;

6) забезпечувати систему оптимальних вимог до знань і поведінки учнів, їхніх моральних якостей, форм і методів роботи з ними на всіх етапах навчання;

7) упроваджувати засоби стимулювання та заохочення до пізнавальної діяльності;

8) формувати навички самоконтролю й самооцінювання, взаємооцінювання;

9) запроваджувати методи, прийоми навчання, спрямовані на подолання труднощів у навчанні учнів 5-х класів.

Класному керівнику:

1) спрямовувати свої зусилля на формування позитивного ставлення кожного учня до себе, своїх можливостей засвоєння учнями норм взаємин із однокласниками і педагогами;

2) співпрацювати з шкільним психологом з метою вирішення питань формування класного колективу та виявлення особливостей психічного стану школярів;

3) застосовувати різні види, форми та стратегії для залучення до співпраці батьків: анкетування, індивідуальні консультації, відкриті уроки, тематичні лекторії, родинний клуб та інше. Обговорювати взаємні очікування для вироблення однакових поглядів на процес розвитку, виховання та навчання учнів.

Практичному психологу, педагогу соціальному:

1) проводити психолого-педагогічне обстеження учнів 4-х класів з метою визначення адаптаційного потенціалу учнів, попередження шкільної дезадаптації;

2) проводити аналіз функціонування системи психологічного супроводу з метою визначення причин її неефективності;

3) сприяти формуванню в учнів позитивної «Я-концепції», уміння оцінювати себе, усвідомлювати власні можливості.

Заступнику директора з навчально-виховної роботи:

1) розглядати питання індивідуальних особливостей і навчальних можливостей учнів 4-го і 5-го класів на засіданнях педагогічної ради, спільних

засіданнях шкільних методичних гуртів учителів початкових класів і вчителів-предметників;

2) не пізніше ніж за півроку до переходу учнів на предметну систему навчання вносити пропозиції директору щодо класного керівника майбутнього 5 класу, завчасно визначати вчителів-предметників, котрі будуть працювати у 5-му класі.

3) забезпечувати ознайомлення вчителів з навчальними програмами початкової та основної школи, організаційними формами та методами роботи з учнями на суміжних етапах навчання;

4) організовувати взаємо відвідування уроків, виховних заходів учителями 4-го та 5-го класів;

5) вивчати, узагальнювати та популяризувати кращий досвід роботи із забезпечення наступності в освітньому процесі.